

MULTIMÈDIA I EDUCACIÓ ARTÍSTICA. UN MODEL METODOLÒGIC DELS ESTUDIS DE MAGISTERI EN EL MARC DE L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

Gemma París

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Montserrat Font, Mar Moron i Montserrat Torres

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

El projecte “Multimèdia i Educació Artística” consisteix en l’elaboració d’un material digital d’ampliació i suport a la docència presencial de l’assignatura Didàctica de les Plàstiques de la Diplomatura de Mestre.

Aquest material és una aportació metodològica per facilitar el treball autònom de l’alumnat en l’adquisició de les seves competències professionals, en el marc d’aplicació del nou sistema dels crèdits europeus ETCS; respectant d’aquesta manera els diferents nivells de coneixement inicial i els diferents ritmes d’aprenentatge dels alumnes.

És en els mitjans audiovisuals digitals on hem trobat els recursos idonis per a solucionar els problemes que se’ns plantegen en el dia a dia. El projecte té per objectiu reunir en un DVD interactiu el desenvolupament del contingut de l’assignatura, el plantejament dels treballs i també, el material de suport i ampliació per a realitzar-los.

Àmbits general d'interès de la innovació

El material didàctic que estem realitzant, va dirigit principalment als estudiants de l'assignatura troncal de Didàctica de les Arts Plàstiques 1, i a tots aquells que realitzen l'itinerari de Visual i Plàstica de la Diplomatura de Mestre.

També està pensat com a material didàctic pels mestres que actualment ja estan en actiu, i que necessiten una formació permanent entorn als continguts de l'àrea de les Arts Visuals i Plàstiques.

1. Objectius

- Millorar la formació artística dels estudiants i, en conseqüència, ampliar les seves competències didàctiques com a futurs mestres; incidint en una metodologia i recursos pedagògics per a l'assignatura de Didàctica de les Arts Plàstiques, que amplii el rendiment acadèmic dels estudiants i potenciï la comunicació i la interacció entre professors i alumnes. És per això, que la finalitat del projecte sigui crear un nou material docent.
- Incidir amb propostes d'activitats no presencials basades en l'aprenentatge, que afavoreixin la transició cap al nou model de Sistema Europeu de Transferències de Crèdits.
- Potenciar l'ús de nous suports i tecnologies (intranet i DVD) com una pràctica integrada en el currículum de l'alumne com en la pràctica docent del professor.
- Fomentar amb aquests mitjans la capacitat d'autonomia de l'alumne i del treball en equip que permeti aprofundir i ampliar els coneixements tant en l'àmbit teòric, com en els processos de la pràctica de l'art, així com en metodologies didàctiques diverses.
- Facilitar amb aquests mitjans que cada estudiant pugui fer el seu itinerari individual d'estudis d'una manera més personalitzada.
- Cohesionar el grup de treball de professors que comparteixen el mateix programa, i incentivar la coordinació per a la renovació de propostes i matèria

2. Descripció del treball

El material que estem realitzant està dissenyat com a complement didàctic per l'assignatura: Didàctica de les Plàstiques 1, assignatura troncal de 6-8 crèdits del primer curs de la diplomatura de mestre de la Facultat de Ciències de l'Educació. Es tracta d'una assignatura transversal ja que la fan els alumnes de les especialitats d'Educació Infantil, Educació Primària, Educació Especial, Llengües estrangeres i Educació Física. Així doncs quasi la totalitat dels alumnes de magisteri han de superar-ne les competències.

Aquesta assignatura té dues parts diferenciades:

- 1) Continguts conceptuals de l'art a través de la seva praxis. Això suposa classes teòriques i pràctica de taller amb materials i suports diversos.
- 2) Continguts didàctics; coneixements psicopedagògics i exemples d'aplicació a l'escola infantil i/o primària.

Les aules d'aquesta assignatura troncal són nombroses (50, 60 persones), sobretot, per desenvolupar la part pràctica dels temes artístics ja que l'alumne necessita atenció i assistència individualitzada. En aquestes aules ens cal atendre una notable diversitat de nivells de coneixement de l'art i, pel que fa a la part instrumental, respectar els ritmes d'aprenentatge de cada individu. Si tenim en compte que els nous plans d'estudi afavoreixen el treball autònom se'ns feia necessari i urgent un canvi metodològic. Entenem que els estudis presencials, fins avui, són el mecanisme essencial per desenvolupar la tasca docent. Tanmateix hem detectat la necessitat d'introduir-hi elements no presencials, que facilitin la transició cap a un nou pla d'estudis.

El nostre projecte neix coneixent el marc de la transferència de crèdits, ECTS, que vol incidir i desenvolupar una activitat docent renovada, proposant la creació de mètodes docents que fomentin l'adquisició de coneixements a partir de l'autonomia de l'alumne. Si bé, les noves tecnologies són eines de treball que les utilitzem quotidianament professors i alumnes com un nou mitjà d'informació i comunicació, ens manca un material docent específic, on sigui l'alumne el protagonista en el procés d'adquisició de coneixements. Amb la creació de recursos didàctics de suport digital, d'una banda reforçarem l'experimentació i el pilotatge de noves tecnologies i, d'altra, ens permetrà desenvolupar un nou model d'aprenentatge interactiu, amb seguiment per part del professor.

Com a grup de professores que impartim aquesta assignatura troncal des de fa cursos; varem creure necessari posar en comú el material que fèiem servir individualment en les respectives programacions. El procés de desenvolupament del nostre treball estava en funció de les necessitats que anaven sortint a l'aula. Per tant, vam començar per donar suport a aquells aspectes de la pràctica de l'art, és a dir, la part instrumental, on els estudiants tenien carències, i que nosaltres no podíem atendre. Davant d'aquesta inquietud el primer punt a realitzar van ser les **tècniques artístiques**; per passar més endavant als pilars fonamentals que sustenten els continguts de la nostra àrea: el concepte d'**art**, el **dibuix**, el **color**, el **volum**, i el **procés creatiu**.

Hem creat uns materials audiovisuals per cada un d'aquests blocs temàtics: el dibuix, el color i el volum, formats per una simbiosi d'imatge i text. En aquests audiovisuals, la força de la imatge, tant fixa com en moviment, són l'accent tònic per entendre els diferents continguts. Aquest diàleg entre text i imatge és l'eix vertebrador del nostre treball.

L'audiovisual específic del tema de l'art ha estat realitzat des d'un altre esquema audiovisual: la recreació d'una classe magistral a on es discuteix i reflexiona aquest terme tant important i ambigu a la vegada. Aquesta complexitat la varem resoldre introduint fragments de filòsofs i teòrics de l'art que permeten donar un corpus teòric més referencial. Vam pensar que seria bàsic la intervenció dels propis alumnes en la creació d'aquest audiovisual per la subjectivitat que pot ocasionar el terme i la necessitat de les seves aportacions reals i crítiques.

Aquestes imatges extretes del document de dibuix, són explícites per sí mateixes. Tanmateix, prenen un significat més interessant en el context de l'àrea, si tenen un suport d'un text conceptual que expliqui que volen dir. Aquest cas és molt il·lustratiu de la dificultat de dibuixar, molt freqüentment dibuixem imatges estereotipades, oblidant-nos de la necessitat d'observar, aprendre a mirar.

“Ver cosas que la mayoría no ve, como le ocurre a un gran pintor, poeta o científico, requiere un sentido rápido nacido de una emoción, del presentimiento de algo que es especial, La emoción es la señal que indica que algo es especial.Solo después se puede racionalizar y pensar...”

Eduardo Punset, 2007, pàg. 200

En aquests audiovisuals, hem escollit com a referents testimonials imatges d'artistes, pintors, escultors..., així com textos de teòrics de l'art com a punt de partida per definir conceptes que creiem essencials per l'àrea.

Com formadores de futurs mestres, entenem que l'Educació Visual i Plàstica és bàsica per a l'educació integral de l'individu, doncs dóna elements per poder pensar, per comprendre i per expressar-nos amb imatges, és a dir, tot un seguit d'aspectes que formen part d'una comunicació no verbal. L'art no és una illa, sinó una forma de coneixement a través de les imatges.

“L’art és una forma de coneixement tan precís per a l’home com el món de la filosofia o de la ciència. Tanmateix, només quan reconeixem clarament que l’art és una forma de coneixement paral·lela a una altra, diferent a ella mateixa, per mitjà de les quals l’home arriba a comprendre el seu ambient, només aleshores podem començar a apreciar la seva importància en la història de la humanitat.”

Herbert Read, 1977, pàg.56

Però, els estudiants que cursen aquests estudis, majoritàriament, no tenen una base de formació artística per tant hem estructurat el programa de l’assignatura troncal reforçant coneixements que considerem essencials. Aquesta estructura del programa inclou la transmissió de conceptes teòrics, exercicis pràctics realitzats dins del taller, així com el desenvolupament dels continguts bàsics per l’aplicació didàctica de la matèria. La immersió en el procés creatiu que l’estudiant fa, és individual i sovint sorgeix, per iniciativa pròpia seva, el voler aprofundir en aspectes específics de l’assignatura que en el decurs del programa, els professors no tenim temps per desenvolupar.

A nosaltres, ens motiva incidir en un projecte de renovació docent construint una nova forma de comunicació i interacció amb els alumnes. Creiem fonamental formar als futurs mestres amb una actitud dinàmica, de formació permanent i amb acceptació vers nous instruments d’adquisició de coneixements.

En el domini dels procediments artístics cada persona té un ritme d’aprenentatge diferent que convindria respectar. Si tenim en compte que cal promoure el treball autònom se’ns feia necessari i urgent un canvi metodològic. Es tracta de poder atendre els alumnes tenint en compte la diversitat de coneixements inicials que tenen de l’art i especialment, pel que fa a la part instrumental, respectar els ritmes d’aprenentatge de cada alumne.

3. Metodologia

El fet de plantejar l'elaboració d'un material en suport digital vinculat al coneixement de les arts plàstiques en el que la imatge té tanta importància com el text perquè n'és l'objecte d'estudi, n'és contingut, ens obliga a tenir un control no només operatiu, sinó també formal del disseny d'aquest producte.

Aquest control el pretenem aconseguir constituint-nos en equip productor i realitzador, feines per a les que tenim alguns coneixements i la infraestructura adequada. Per tant, la metodologia a seguir és complexa i inclou cursos per a completar la nostra formació i tenir la capacitat de revisar i/o crear nou material en un futur.

Les actuacions previstes, duraran tres anys i són les següents:

Etapa 1. Recull i producció de materials:

- Elaboració d'un guió de l'assignatura troncal tenint en compte les parts que la formen: el coneixement de la pràctica artística, la teoria que se'n deriva i la didàctica o aplicació a les aules d'educació infantil, primària i educació especial.
- Distribució dels continguts per suports (text, fotos, vídeos, interactius....) és a dir, adjudicar el tipus de suport més idòni per a cada contingut. La complexitat teórico-pràctica dels continguts tant acadèmics com professionals d'aquesta assignatura fa que moltes de les pràctiques només es puguin aprendre presencialment. Per aquests casos, la imatge en moviment, vídeo, i la interacció són medis complementaris adequats per complementar-la.
- Recull i revisió dels materials ja existents.
- Producció dels materials nous en els formats que no necessitem ajuda externa. (text, fotografia, digitalització, etc.)
- Realització d'un curs de 30 hores d'edició de Vídeo.
- Edició dels continguts en format vídeo amb el suport d'un tècnic.
- Producció d'un màster DVD com arxiu de recursos.

Etapa 2. Disseny format final:

- Concreció i realització del format final del producte:
 - en format dvd, i
 - un espai Intranet bidireccional amb: agenda, fòrums, activitats interactives, etc.

Etapa 3. Experimentació.

- Simultàniament amb l'etapa 2, assaig experimental dels materials a les aules amb l'objectiu de què es puguin modificar abans de produir el material definitiu.

4. Resultats

Com hem comentat anteriorment, el nostre material no està encara editat, i per tant, no podem avaluar exhaustivament la incidència en la millora d'ensenyament-aprenentatge de l'àrea. La idea és que cada alumne pugui tenir aquest material, i un dels nostres objectius, el d'aconseguir treball autònom per part de l'alumne, pugui ser viable.

Una part de l'equip de professors de la Unitat hem utilitzat aquest material durant el curs com un suport a les nostres classes. Així doncs, hem pogut experimentar la seva aplicació pràctica, oferint una eina metodològica adequada al nou pla d'estudis, detectant que ofereix un inici de millora a la qualitat docent. De moment, no hem establert cap tipus de mecanisme d'avaluació, però la resposta per part dels alumnes ha estat de gran acceptació, millorant el seu interès, la seva participació i, sobretot, la seva millora en l'adquisició de coneixements, tant teòrics com pràctics.

Aquest projecte també ha afavorit la coordinació i l'intercanvi d'estratègies didàctiques i conceptuals entre diferents membres de la Unitat, arribant a un consens en la programació de l'assignatura. Considerem que aquesta coordinació és positiva per l'aprenentatge dels alumnes i per la programació dels continguts de totes les assignatures de Visual i Plàstica de la Diplomatura.

5. Conclusions

Després d'aquests dos cursos en els que hem confeccionat gran part del material, i hem iniciat la seva posada en pràctica dins l'aula, considerem que aquest projecte està sent útil per l'assoliment dels objectius que ens havíem plantejat en un inici. El fet d'estar utilitzant aquest material digital ens està proporcionant una millora de la tasca docent, aconseguint una atenció més individualitzada a cada alumne, el qual pot accedir, lliurement a la informació, ampliant així certs aspectes o assolint nous continguts. D'aquesta manera, l'alumne pot ser protagonista de la seva pròpia formació en el terreny de les arts plàstiques.

En la fase final, crearem una seqüència de mecanismes d'avaluació del material realitzat, per tal de comprovar que els objectius plantejats a l'inici del projecte s'han assolit.

En la fase actual del projecte, però, el nostre principal interès està en formalitzar el material en construcció, per tal de poder-lo editar i facilitar l'accés dels estudiants, dels mestres en actiu i d'altres professors d'aquesta àrea d'altres Facultats o Universitats.

Referències

- Arnheim, R. (1976): *El pensamiento visual*. Buenos Aires. Universitaria.
- Arnheim, R. (1979): *Arte y percepción visual*. Madrid. Alianza
- Punset, E. (2007). *Cara a cara con la vida, la mente y el universo*. Ediciones Destino S.A Barcelona
- Read, Herbert, (1977) *Arte y sociedad. Ediciones Península .Barcelona 1977*

Paraules clau

Educació Visual i Plàstica. Multimèdia. Material docent no presencial. Treball autònom.

Finançament

- Convocatòria d'ajuts 2005 per a projectes d'innovació docent. Vicerectorat d'Afers Acadèmics. UAB. Octubre 2005
- Convocatòria d'ajuts 2006 per a projectes d'innovació docent. Vicerectorat d'Afers Acadèmics. UAB. Octubre 2006

Dades completes dels autors

Responsable del Projecte

Gemma París

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

gemma.paris@uab.cat

Presentació de l'autor i/o del grup de treball

Els quatre membres que estem realitzant aquest projecte som professores de la Unitat de Didàctica de l'Expressió Plàstica, i que compartim la mateixa assignatura troncal per la qual va dirigit el material que estem creant. Totes som llicenciades en Belles Arts, amb llarga experiència docent en diferents àmbits educatius i amb una investigació personal en el món de l'art, tant de caire teòric com pràctic.

Membres que formen part del projecte:

Montserrat Torres

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.torres@uab.cat

Mar Moron

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

mar.moron@uab.cat

Montserrat Font

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.font@uab.cat